

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
regionala
utvecklingsfonden

Resultat och nyttor inom Regional- fonden i Stockholm

En portföljanalys

Rapport 0318

Vi stärker Sverige genom att stärka företagens konkurrenskraft

Tillväxtverket ska skapa så bra förutsättningar som möjligt för företag i hela landet att vara konkurrenskraftiga. Det innebär att vi öppnar dörrar och river barriärer – för ett Sverige där fler företag vill, kan och vågar.

Kunskap, nätverk och finansiering är våra viktigaste verktyg. Tillväxtverkets insatser skapar direkta resultat hos de företag och aktörer som vi samverkar med, men även förutsättningar för företag och regioner att möta framtidens utmaningar. Vårt största enskilda uppdrag är att bidra till att EU-medel investeras i projekt för regional konkurrenskraft och sysselsättning.

Tillväxtverkets publikationer kan laddas ner på tillvaxtverket.se. Vill du beställa en tryckt publikation eller söker du en publikation som publicerades innan 2015 hänvisar vi till vår webbshop publikationer.tillvaxtverket.se.

© Tillväxtverket

Stockholm, februari 2020

Digital: ISBN 978-91-88961-47-1

Tryck: ISBN 978-91-88961-47-1

Rapport 0318

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Lisa Kareliusson och Lovisa Petersson

Telefon, växel 08-681 91 00

Innehåll

1	Sammanfattning	4
2	Inledning: arbetet med portföljanalysen.....	5
3	Om stockholmsregionen och stockholmsprogrammet	6
3.1	Stockholms utmaningar i fokus.....	7
3.2	Om Stockholmsprogrammet.....	8
4	Portföljanalys: regionalfondsprogrammet i Stockholm	9
4.1	Tematiskt mål 1: att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation	10
	Resultat på tematisk nivå: projektens resultat möter i stor utsträckning programmets utmaningar	13
4.2	Tematiskt mål 3: att öka små och medelstora företags konkurrenskraft.....	15
	Projektportföljen: projektägare och projektens koppling till regionala styrkeområden..	16
	Resultat på tematisk nivå: fokus på att attrahera investeringar, internationalisering, samt företagsrådgivning.....	18
4.3	Tematiskt mål 4: att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer	20
	Projektportföljen: projektägare och projektens koppling till regionala styrkeområden..	21
	Resultat på tematisk nivå: Strukturellt påverkansarbete och samverkan mellan aktörer från olika sektorer.....	22
4.4	Summerande slutsatser: programmets projekt genererar resultat med koppling till utmaningarna men det finns luckor	23
5	Regionalfondens bidrag till nytta i Stockholm	24
6	Erfarenheter och lärdomar – hur bör vi arbeta framöver?	27
6.1	Vad behöver göras i det fortsatta genomförandet av programmet?.....	29

1 Sammanfattning

Målet för europeiska regionala utvecklingsfonden under perioden 2014–2020 är att bidra till smart, hållbar och inkluderande tillväxt för alla. Regionalfondsprogrammet i Stockholm tar ett samlat grepp om regionala utmaningar och möjligheter och ska bidra till investeringar i regional tillväxt och sysselsättning.

Denna portföljanalys gör en ansats att identifiera resultat och nyttor som uppstått genom Regionalfonden Stockholm på programnivå. Analysen syftar till att sprida resultat men också till att vara ett verktyg för strategisk planering av det fortsatta genomförandet av programmet.

Analysen visar att portföljen utgörs av insatser som är relevanta givet de styrkeområden och utmaningar som beskrivs i det operativa programmet för Stockholm. Dock är det några av utmaningarna som inte fått lika stort utrymme. Genom att analysera projektens aggregerade resultat i form av nyttor blir det möjligt att beskriva enskilda resultat i ett större regionalt sammanhang. De nyttor som har identifierats utgörs av *Nya plattformar, samarbeten och samverkansformer, Nya modeller som kopplar samman utbud och efterfrågan* samt *Möjligheter för internationalisering har tillgängliggjorts*.

Slutsatser av analysen är bland annat att ett omfattande mobiliseringsarbete med centrala aktörer inom regional utveckling har bidragit till projekt som möter programmets utmaningar. Vidare har det blivit tydligt att det finns förbättringsområden. Många av projekten saknar konkreta aktiviteter kopplat till hållbarhetsaspekterna och det finns behov av tydligare projektlogiker.

Givet slutsatserna presenteras i analysen utvecklingsområden att beakta i programgenomförandet. Projekten har inte genererat resultat med tydlig bäring på utmaningar kopplat till arbetskraftsbehov och ojämlikheten på arbetsmarknaden eller till transportsektorn och patentregistrering, samt visar få resultat vad gäller integration. Ytterligare resultat inom internationalisering skulle kunna åstadkommas genom fler projekt med detta som specifikt mål. Mest förekommande är branscherna Life Science och IKT och insatserna har framförallt nått företag som har nio eller färre anställda.

2 Inledning: arbetet med portföljanalysen

Vikten av att analysera och sprida resultat av regionalfondens insatser

Målet för Europeiska regionala utvecklingsfonden under perioden 2014–2020 är att bidra till smart, hållbar och inkluderande tillväxt för alla. Tillsammans med svenska aktörer på nationell och regional nivå ska fonden investera i projekt som bidrar till ökad regional konkurrenskraft och hållbar tillväxt.

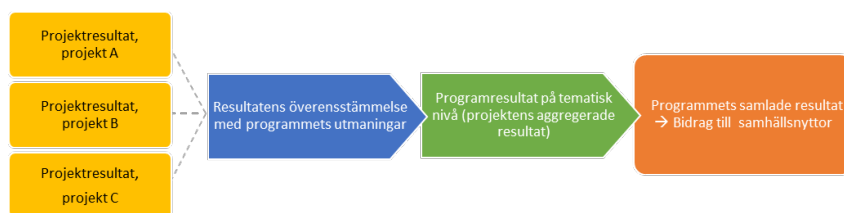
Resultaten från EU-kommissionens senaste Eurobarometer-undersökning som publicerades i oktober 2019 visar att kunskapen om EU-finansierade projekt är lägre i Sverige än i de flesta andra EU-länder. Kännedomen om regionalfonden samt vad sammanhållningspolitiken är visar sig vara än lägre. Resultaten från Eurobarometern visar också att kännedom om EU-projekt har en positiv påverkan på inställningen till EU.

Föreliggande portföljanalys gör en ansats att bidra till ökad kommunikation om regionalfonden och syftet är därmed att dels ge en fördjupad bild av vilka resultat som uppnåtts i Regionalfondsprogrammet i Stockholm och dels att belysa vilka nyttor som programgenomförandet har bidragit till. Ett ytterligare syfte är att identifiera eventuella luckor i projektportföljen i syfte att få ett gott underlag för strategisk planering av det fortsatta programgenomförandet.

Tillvägagångssätt

Arbetet med portföljanalysen har bestått av analyser i olika steg. I ett första steg har programmets projekt granskats utifrån huruvida insatserna och de branscher som involverats kopplar an till regionens styrkeområden samt utifrån vilka projektägare som engageras. I ett andra steg har de enskilda projektens resultat granskats och en analys har gjorts av i vilken utsträckning resultaten går i linje med de utmaningar som utpekats i det Operativa programmet (OP) för Stockholm. Därefter, i ett tredje steg, har en analys av vilka aggregerade resultat som uppnåtts på tematisk nivå genomförts. I ett sista steg har de aggregerade resultaten analyserats på programnivå vilket genererat ett antal slutsatser avseende vilka nyttor programmet kan sägas ha bidragit till fram till skrivande stund.

Figur 1. Analysmoment

I rapporten återkommer begreppet nytta vilket här definieras som programmets samlade resultat och vad dessa har lett till under den aktuella programperioden. Resultat definieras som de "leveranser" som uppstått i projektgenomförandena.

Frågeställningar

I arbetet har tre övergripande frågeställningar varit vägledande:

- Ligger projektresultaten i linje med de utmaningar och styrkeområden som pekats ut i det operativa programmet för Stockholm?
- Vilka resultat har uppnåtts inom respektive tematiskt mål?
- Vilka mönster blir synliga i analysen av resultaten: Vilka nyttor har fonden bidragit till i Stockholmsregionen?

I analysarbetet har materialet bestått av projektutvärderingar, programutvärderingar samt tematiska utvärderingar. Således är projektens egna redogörelser inte underlag för föreliggande analys. Detta för att kunna ge en så opartisk bild som möjligt.

Analysramverk

För att möta syftet att analysera vilka resultat som uppstått inom ramen för programmet används de utmaningar som pekats ut i det operativa programmet som ett analysramverk. I resultatkapitlet utgår således resultatredovisningen från hur projekten bidragit till utmaningarna. Även Stockholms styrkor som redogörs för i OP fungerar som ett stöd i att analysera hur väl urvalet svarar mot OP:s fokusområden. I följande kapitel redogörs för styrkor och utmaningar som beskrivs i OP.

3 Om stockholmsregionen och stockholmsprogrammet

Styrkor i stockholmsregionen

Stockholmsregionen är en innovativ region både i ett nationellt och internationellt perspektiv. Regionen räknas som en av de mest kunskapsintensiva i världen och positionen har stärkts de senaste åren enligt internationella rankinglistor. Länet har den högsta sysselsättningsgraden av alla län och en relativt låg arbetslöshet. Stockholm län ligger i topp i Sverige både vad gäller lönesumma och BRP per sysselsatt. Stockholm stad har ett konkurrenskraftigt näringslivsklimat och attraherar många nya företag. Attityderna till företagande är mer positiva i Stockholms län än riksnittet och tillväxtviljan i småföretagen ligger något över genomsnittet för hela landet (Företagens villkor och verklighet, Tillväxtverket, 2018). Tillväxtviljan och viljan att internationaliseras är också relativt hög i Stockholm.

Stockholmsregionens främsta styrkor utgörs av en hög utbildningsnivå i arbetskraften, starka lärosäten samt ett dynamiskt och kunskapsintensivt näringsliv och att ett stort antal multinationella företag har sitt säte i regionen. Regionen står för en betydande del av den ekonomiska tillväxten och värdeskapandet i Sverige. En analys av Stockholms styrkeområden som publicerades år 2015 pekar ut att det på en övergripande nivå finns elva områden där Stockholmsregionen visar styrka – Knowledge Intensive Business Services (KIBS), Finans, Information och Kommunikationsteknik (IKT), Kreativa och Kulturella Näringar (KKN), CleanTech, Life Science, Professionella tjänster och forskningskompetens, Handel, Transport, Tillverkning samt Utbildning. Stockholmsregionen har således främst styrkepositioner inom näringsnischer och kompetenser inom områden med relativt högt kunskapsfokus.

Ovan nämnda styrkeområden, som även legat till grund för utformningen av programmet, är centrala i genomförandet av programmet då de utgör ett sätt att bryta ned den övergripande målsättningen vilken är hållbar stadsutveckling. I tabellen nedan synliggörs de olika styrkeområdena, vilka aktörer som kan anses inneha en styrkeposition samt hur områdena kopplar an till teman inom Stockholmsprogrammets övergripande mål, som kommer beskrivas närmare i nästa avsnitt. Dessa fem övergripande teman är "Hälsosam stad", "Grön stad", "Smart stad", "Inkluderande stad" samt "Attraktiv stad".

Figur 2. Styrkeområden och teman som är centrala i genomförandet av programmet kopplat till hållbar stadsutveckling

Tema	Styrkeområden	Aktörer med styrkeposition
Hälsosam stad	Hälsa och Life science, bl a bioteknik, läkemedel och medicinsk teknik	Aktörer inom forskning, näringsliv och offentlig sektor
Grön stad	Miljöteknik och transport	Forskningsaktörer och näringsliv
Smart stad	IKT och teknik, tex dataspel, FinTech, nanoteknik och materialframställning, öppna data	Aktörer inom forskning, näringsliv och offentlig sektor
Inkluderande stad	Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och social inkludering, inte minst av unga och utlandsfödda	Aktörer inom forskning, näringsliv och offentlig sektor
Attraktiv stad	Knowledge Intensive Business Services (KIBS), Finans, Kreativa och Kulturella Näringar (KKN) och Tillverkning	Näringsliv

3.1 Stockholms utmaningar i fokus

Även om Stockholmsregionen är stark ur ett regionalt tillväxtperspektiv finns en rad utmaningar, speciellt kopplade till den kraftiga befolkningsutvecklingen vilket resulterar i olika former av kapacitetsbrister inom såväl bostadssektorn som transportsektorn. Det finns också stora inomregionala skillnader när det gäller studieresultat, sysselsättning och inkludering. Dessa utvecklingsområden har varit i fokus i den regionala analysen som utgör en grund för inriktningen i OP. I programmet beskrivs utmaningarna utifrån fyra områden som förklaras närmare här nedan.

Utmaning 1: minskad kapacitet i det svenska innovationssystemet

Det svenska innovationssystemet tappar i konkurrenskraft och i förmåga att attrahera investeringar privat. Större företag har minskat sin FoU-verksamhet, vilket i Stockholmsregionen har varit särskilt tydligt inom Life science-området. Denna minskning har i Stockholmsregionen varit större än för liknade regioner inom EU, till exempel Köpenhamn. Nya små företag i Sverige är också sämre på att söka och få patent än jämförbara företag i andra EU-länder.

Stockholmsregionens förmåga att bidra till att innovationer skapas och kommersialiseras, bidrar i sin tur till hållbar tillväxt i Sverige och EU. Det är viktigt att kunna attrahera investeringar – även internationellt. Regionens konkurrenskraft och förmåga att skapa nya företag och arbetstillfällen är beroende av att utveckla innovationer i form av nya produkter, tjänster och affärsmodeller. I utmaningen ligger alltså att skapa en än mer utvecklade innovationsdriven ekonomi.

Utmaning 2: ökad tillväxt i företagen och deras roll i det regionala innovationssystemet

Ett av tre företag i landet startas i Stockholmsregionen. Ur ett europeiskt perspektiv är dock företagandet relativt lägre här, både avseende nyföretagande och andelen nya snabbväxande företag. OECD pekar ut strukturella hinder, som regelverk och företagsklimat, som hämmande för tillväxten i regionen. Det finns ett utbyggt stödsystem för nyföretagande och stöd i tidiga skeden, men innovations- och företagsfrämjande system är desto svagare. Entreprenörskapsförmåga och kapacitet i det befintliga näringslivet är också av stor vikt för att kunna tillvarata innovationer som skapas inom universitet och forskningsinstitut. Tillväxtföretagen verkar i hög grad på en global marknad, så internationalisering behöver stärkas. Marknadskompletterande kapitalförsörjningslösningar i tidiga skeden blir viktiga, likaså samverkan mellan olika

aktörer bör stödjas och uppmuntras. I utmaningen ska också samspelet mellan näringsliv och arbetsmarknad läsas in. Kvalificerad arbetskraft blir en nyckel för företag att växa, och att dra nytta av den resurs som mångfalden i regionens befolkning utgör blir ett centralt perspektiv i regionala tillväxtutmaningen.

Utmaning 3: innovationer – en väg till minskad klimatpåverkan

Stockholmsregionen är en energieffektiv region med förhållandevis låga koldioxidutsläpp ur såväl nationellt som internationellt perspektiv. Det behövs dock fortsatta satsningar för att minska regionens energiförbrukning och klimatpåverkan i stort. Viktiga områden där det behövs satsningar på innovation och ny teknikanvändning är bostadssektorn och transportsektorn. Exempel på utmaning är renoveringsbehovet av regionens fastighetsbestånd som byggdes under de så kallade miljonprogramåren.

Utmaning 4: minskat utanförskap och stärkt sammanhållning

För att regionens företag ska klara global konkurrens och omvandlingen i näringslivet i framtiden är kompetensförsörjningen och hur den outnyttjade kompetensen bland kvinnor och män används en nyckelfråga. Det finns en stor potential för regionen att bättre tillvarata resurser och kompetenser bland personer i arbetskraften som av olika anledningar står helt eller delvis utanför arbetsmarknaden. En bristande matchning på arbetsmarknaden har negativ effekt på den regionala tillväxten. För Stockholmsregionen är den socioekonomiska dimensionen av hållbar stadsutveckling därför en central utmaning.

3.2 Om Stockholmsprogrammet

För att bemöta ovan beskrivna utmaningar och styrkeområden är *hållbar stadsutveckling* den övergripande målsättningen i Stockholms OP. Den övergripande målsättningen innebär att forsknings- och innovationsinsatser, företagsfrämjande insatser och insatser för koldioxidsnål ekonomi ska stärka förutsättningar för hållbar tillväxt och utveckling i Stockholmsregionens urbana miljöer.

Programmets tre investeringsprioriteringar ska därtill på olika sätt bidra till att stärka förutsättningar för hållbar tillväxt och utveckling i Stockholmsregionen och till fler växande, innovativa företag genom investeringar. Investeringsprioriteringarna är:

- Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation (tematiskt mål 1)
- Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag (tematiskt mål 3)
- Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer (tematiskt mål 4)

Respektive investeringsprioritering motsvarar tematiska mål som fastställts inom sammanhållningspolitiken. I denna portföljanslys används begreppet tematiskt mål när hänvisningar finns till de olika investeringsprioriteringarna.

Programmet har en EU-budget på 326 miljoner kronor. Till den summan tillkommer minst lika mycket offentlig och privat medfinansiering, vilket innebär att en sammanlagd budget på drygt 650 miljoner kronor investeras under programperioden 2014-2020. Större delen av programmet är i nuläget in-tecknat då 88 procent av medlen redan är beviljade. Inom tematiskt mål 1 har 84 procent av budgeten tilldelats och inom tematiskt mål 3 och 4 är motsvarande siffra 91 procent av budgeten. I skrivande stund är en utlysning öppen inom samtliga tematiska mål. Under våren 2020 planeras eventuellt ytterligare en utlysning.

Hållbarhetsaspekterna (miljö, mångfald och jämställdhet) lyfts i OP som centrala i projektgenomförandena och det föreskrivs att förmågan att ta hänsyn till och påverka hållbarhetsaspekterna kommer att beaktas och prioriteras i värderingen av projekten.

Programmet består av ett insatsområde - *Huvudstadsregionens särskilda utmaningar*.

Stockholmsmodellen

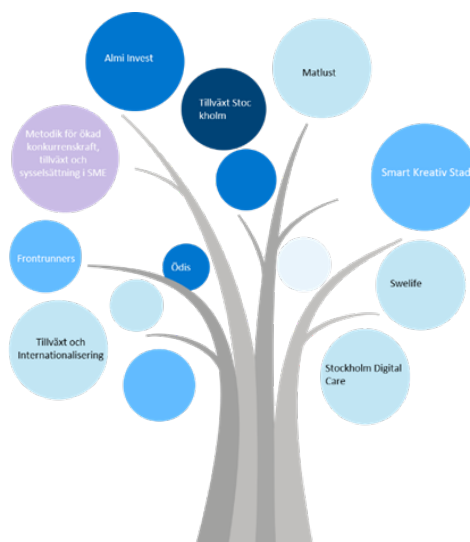
Strukturfonderna spelar en väsentlig roll för genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken i Sverige och i Stockholmsregionen. En central utgångspunkt för genomförandet är samspel och förankring hos Stockholmsregionens aktörer, enligt den så kallade Stockholmsmodellen, som innebär att aktörerna i högre grad än tidigare tar en proaktiv roll och blir initiativtagare och ägare av de insatser som genomförs inom ramen för programmet. Strukturfondspartnerskapet har ett större ansvar att utöver att besluta om prioritering av projekt också ha en tydligare roll i mobilisering inför utlysningar samt kunskapsuppbyggnad och lärande. Deras strävan är ett aktivt ägarskap och ansvarstagande i regionen. Inom ramen för Stockholmsprogrammet och Stockholmsmodellen är det fastslaget att programmet skall eftersträva *sammanhållna strategiska satsningar* där insatser kompletterar och förstärker varandra för att bidra till ett helhetsperspektiv. Detta anses vara en förutsättning för ekonomisk, miljömässig och social geografisk sammanhållning. I grunden handlar det också om att styra fonderna mot prioriterade områden i Stockholmsregionen i syfte att åstadkomma långsiktigt hållbara resultat och effekter.

4 Portföljanalys: regionalfondsprogrammet i Stockholm

Som ett led i ambitionen att koncentrera medlen och för att möta Stockholmsmodellens ambition om att initiera sammanhållna strategiska satsningar har fokus legat på att involvera färre men större projekt. Således återfinns i projektportföljen ett mindre antal projekt som är ekonomiskt omfattande. Man har även velat bedriva tidsmässigt längre projekt. Följaktligen beslutades i början av programperioden att projekt skulle bedrivas i olika faser under totalt fem år. Fyra av de projekt som beviljades medel under 2015-2016 utgörs därför av en uppstartsfas, en genomförandefas och en implementeringsfas/avslutningsfas och dessa projekt benämns som enskilda projektinitiativ trots att det är flera projekt i praktiken. Sedan programstart har 19 projektinitiativ beviljats.

I detta kapitel redogörs för analysen av projektportföljen. Kapitlet är uppdelat utifrån de tre tematiska mål som ingår i programmet; Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation, Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft samt Att stödja övergången till en ekonomi inom alla sektorer.

Figur 3. Översikt: Stockholmsprogrammets projekt

Varje avsnitt inleds med en redogörelse för vilka projekt som beviljats och vilka regionala styrkeområden och branscher de approacherar. Syftet är att skapa en grund för analys av projekturvalets relevans och koppling till OP. Därefter redogörs för hur projektens resultat bidrar till Stockholmsregionens utmaningar. Utmaningarna blir således ett sätt att strukturera den empiri resultaten utgör. Avsnittet avser besvara frågeställningen om huruvida projekturvalet bidrar till att möta programmets utmaningar. I analysen används de resultat som utvärderingar lyfter fram, det kan därför finnas fler resultat inom projekten som inte framgår av portföljanalysen. Det är möjligt att utvärderingarna betonar ytterligare resultat som inte lyfts fram i analysen med anledning av den avgränsning som analysramen innebär.

4.1 Tematiskt mål 1: att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation

45 procent av budgeten ska gå till att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation. Det operativa programmet (OP) för Stockholm har som målsättning att möta regionens utmaningar om minskade investeringar i FoU och ett ökat behov av utväxling och kommersialisering av forskningsresultat. Det särskilda mål som valts ut är:

- Fler växande, innovativa företag genom ökad samverkan inom forskning och innovation

Projekt som kan få stöd kan exempelvis göra infrastruktur för forskning och utveckling tillgänglig eller underlätta samarbete mellan högre utbildning, forskning och företag. Projekt som stödjer innovationsupphandling kan också få stöd, liksom de som syftar till att göra offentliga data tillgängliga för utveckling av produkter och tjänster.

Projektportföljen: projektägare och projektens koppling till regionala styrkeområden

Sex projektinitiativ har beviljats inom tematiskt mål 1 och totalt har 126 miljoner kronor tilldelats. De beviljade projekten är *Matlust*, *Smart kreativ stad*, *Stockholm Digital Care*, *Ödis*, *Swelife Stockholm* samt *Frontrunners for Sustainable Innovation*. Alla projekt utom ett är samverkansprojekt. Bland projektägarna återfinns en mix av aktörer men med viss övervikt mot kommuner där framförallt Stockholms Stad är projektägare. Bland samverkansparterna återfinns KTH, som deltar i två projekt samt aktiebolag/kluster (Kista Science City och Södertälje Science Park). Denna bild förstärks i Rambölls utvärderingsrapport där de fastslår att majoriteten av projekt som erhållit finansiering leds av offentliga aktörer, med motiveringen att dessa har kapacitet att bidra till långsiktighet i satsningarna.

Figur 4. Stockholmprogrammets projekt inom Tematiskt mål 1

Projekt namn	Beviljat ERUF-stöd	Projektid	Projektägare	Projekttyp
Matlust	28,5	2016-2021	Södertälje kommun	Samverkan
Smart kreativ Stad	13,2 mkr	2016 - 2020	Film Capital Stockholm	Projekt
Stockholm Digital Care	14,7 mkr	2016 - 2020	Stockholms Stad	Samverkan
Ökad användning av öppna data i Stockholmsregionen - Ödis	15 mkr	2018-2021	Stockholms Stad	Samverkan
SWElife Sthlm	30,3 mkr	2016 - 2022	Region Stockholm	Samverkan
Frontrunners for Sustainable Innovation	25 mkr	2018-2021	KTH	Samverkan

Även om det inom Stockholmsprogrammet har funnits en ambition att stötta breda initiativ där centrala aktörer involveras visar Rambölls utvärdering att det inte helt lyckats i de tre projekt som ingick i utvärderingen. Utvärderarna pekar på att de centrala aktörerna i innovationssystemet inte finns på plats i den utsträckning som vore önskvärt. Denna slutsats bör således tas i beaktande i kommande arbete med utlysningar för att säkerställa att centrala aktörer blir mer involverade. Utvärderarna beskriver dock mer specifikt att näringslivet involverats på ett önskvärt sätt genom att de utgör den direkt representerade målgruppen samt involveras som projektpartners i projekten.

De projekt som har beviljats inom tematiskt mål 1 ligger i stor utsträckning i linje med de utpekade styrkeområdena i Stockholmsregionen och projektens målgrupper och fokusområden korrelerar i flera fall såväl med de prioriterade branscherna som med styrkeområdena. Här nedan redogörs för de branscher som projekten fokuserar på samt hur de kopplar an till programmets utpekade styrkeområden.

Figur 5. Branscher och styrkeområden som berörs av projekten inom tematiskt mål 1

Tema	Styrkeområden	Projekt	Branscher/områden för verksamhet
Hälsosam stad	Hälsa och Life science, bla bioteknik, läkemedel och medicinsk teknik	Matlust, Swelife	Livsmedelsnäringen: livsmedelsförädling, måltidsverksamhet och detalj- eller grossisthandel (hälsa), life-science-sektorn
Grön stad	Miljöteknik och transport	Frontrunners	Miljöteknik
Smart stad	IKT och teknik, tex dataspel, FinTech, nanoteknik och materialframställning, öppna data	Ödis, Stockholm Digital Care, Frontrunners	IKT och teknik samt öppna data
Inkluderande stad	Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och social inkludering, inte minst av unga och utlandsfödda		
Attraktiv stad	Knowledge Intensive Business Services (KIBS) Fubabs, Kulturella och Kreativa Näringar (KKN) och Tillverkning	Smart kreativ stad, Stockholm Digital Care	Producenter, scenografer, regissörer, skådespelare, filmare, distributörer, arkitektbyråer, konsultföretag inom IT-och hälsa

Som tabellen ovan illustrerar finns en god spridning av teman och styrkeområden som berörs genom programmets beviljade projekt. Framförallt återfinns satsningar med beröring på hälsosam stad, smart stad och attraktiv stad medan det inte finns något projekt inom tematiskt mål 1 som är inriktat mot en inkluderande stad. En förklaring till detta kan vara att just det temat framförallt ansågs vara inriktat mot ESF i programskrivandet. En analys av vilka branscher som ingår i projekten och vilka aktörer som är projektägare och samverkanspartner visar på ett relevant urval av projekt kopplat till de utpekade styrkeområdena och branscherna i OP. Bland annat är företag inom IKT och teknik, Life Science och hälsa samt KKN vanligt förekommande.

I OP betonas att målgruppsföretagen framförallt bör utgöras av befintliga företag i tillväxtprocesser med fler än tio anställda. Utifrån projektutvärderingar och interna analyser inom Tillväxtverket (*Stiliserade fakta om Europeiska regionala utvecklingsfondens stödmottagare i Sverige. Tillväxtverket, 2019*) har det dock blivit tydligt att projekten framförallt nått ut till företag som har nio eller färre anställda och att det i många fall handlar om företag som är i relativt tidiga faser av tillväxtprocessen. Att söka svar på vad detta beror på förutsätter dock en mer djupgående analys än vad som är möjligt inom ramarna för föreliggande portföljanalys. Däremot, vad gäller företagens storlek, har projektägarna vittnat om att många av de involverade företagen i stor utsträckning använder konsulter för olika delar av utvecklingsarbetet.

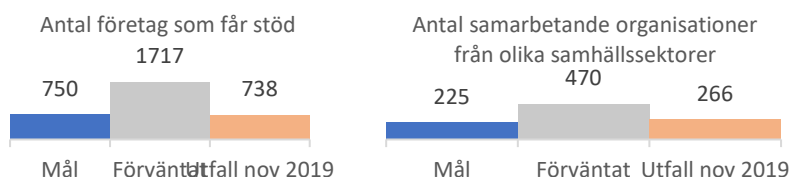
I kommande avsnitt följer en redogörelse för de resultat som uppnåtts genom projekten inom tematiskt mål 1. Det är olika dimensioner av resultat som lyfts fram. Dimensionerna utgörs av projektens förmåga att integrera hållbarhetsaspekterna, hur de uppnått fastställda indikatorer samt kvalitativa resultat och deras koppling till regionens utpekade utmaningar.

Hållbarhetsaspekterna

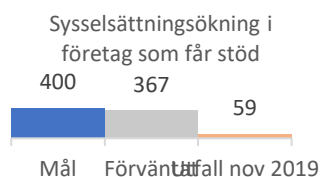
Integrering av hållbarhetsaspekterna i projekten är en förutsättning för att de ska få stöd. I OP ställs krav på att minst två av tre hållbarhetsaspekter ska adresseras inom projekten och därmed användas som hävstång för att uppnå projektmålen. I Rambölls utvärdering av tematiskt mål 1 lyfts att projekten har integrerat hållbarhetsaspekterna i varierande utsträckning. Endast ett av tre projekt som ingick i utvärderingen har tydligt kunnat redogöra för hur projektet bidrar till hållbarhetsaspekterna. Arbetet med portföljanalysen har genererat liknande slutsatser. Hållbarhetsaspekterna berörs i ansökningarna och till viss del i utvärderingsrapporter men i själva projektgenomförandet har aspekterna en begränsad betydelse för måluppfyllelse i flertalet projekt även om det finns mer framgångsrika undantag.

Indikatorer

En redogörelse för resultat som uppstått genom projekten kan till viss del låta sig göras med hjälp av de givna aktivitetsindikatorerna. De sammanslagna resultaten kan även erbjuda en indikation på hur väl programmet har lyckats i sitt genomförande. Det bör dock understrykas att indikatorerna endast säger något om projektens aktiviteter och erbjuder därför inte någon analysmöjlighet vad gäller effekterna av aktiviteterna. I diagrammen nedan redogörs för de aktivitetsindikatorer som fastställts för tematiskt mål 1. Aktivitetsindikatorerna avser följa upp om de aktiviteter programmen är tänkta att bedriva har genomförts. Nära 740 företag har deltagit i projekten och drygt 250 organisationer har involverats i projektgenomförandena vilket innebär att de uppsatta målen snart är nådda inom tematiskt mål 1. I diagrammen blir det också tydligt att det förväntade utfallet, de målsättningar som projekten själva satt upp, är betydligt högre än målsättningarna för programmet. Denna diskrepans kan ha flera förklaringar. Det kan vara att målsättningarna för programmet är satta för lågt eller att projekten har satt sina egna mål alltför högt. Oavsett förklaring kan detta vara något att dra lärdom av inför kommande programperiod.

Indikatorn som mäter projektens framgång kopplat till ökad sysselsättning visar än så länge inte lika framgångsrika resultat. Dock är just denna indikator svår att mäta och resultat uppkommer ofta senare i, eller efter, projektgenomförandet. Emellertid är detta ett resultat som bör hållas under uppsikt i det fortsatta programgenomförandet.

Resultat på tematisk nivå: projektens resultat möter i stor utsträckning programmets utmaningar

I detta avsnitt redogörs för de resultat projekten uppnått hittills samt hur resultaten kopplar an till de utpekade utmaningarna i programmet. Det finns ännu inget avslutat projekt inom tematiskt mål 1 varför det inte finns några slutgiltiga resultat att presentera. Detta bidrar till att analysen till viss del bygger på antaganden och mindre på faktiska resultat.

Utmaning 1: minskad kapacitet i det svenska innovationssystemet

De resultat som genererats genom projekten visar på att insatser gjorts för att utveckla nya innovationer i form av nya produkter och tjänster samt i viss mån i form av nya affärsmodeller. Detta går tydligt i linje med programmets ambition om en mer utvecklad innovationsdriven ekonomi för att främja regionens konkurrenskraft och förmåga att skapa nya företag.

Innovatörer inom olika branscher har genom programmets projekt kommit att få tillgång till såväl testbäddar som till nya kunskaper som kan bidra till fler innovationer och tjänster i regionen. Detta är av väsentlig betydelse då det, bland annat i OP, fastställs att det inte är möjligt att kommersialisera innovationer som utvecklats utan att få tillgång till en test- eller demomiljö. Projektet *Matlust* som syftar till att etablera en livsmedelsnod är ett exempel. De har genom projektet erbjudit en testbädd för livsmedelsföretag där de kan få sina produkter testade genom att produkten tillagas för att serveras inom Södertäljes kostenhets offentliga måltid för att därefter utvärderas genom enkäter. Projektet har därmed kopplat samman företag med en potentiell marknad för att främja utvecklingen av nya produkter. *Stockholm Digital Care* är ytterligare ett exempel där testbäddar inom äldreården har utvecklats och tillgängliggjorts. Inom projektet har innovatörer även fått tillgång till testpaneler där de fått möta potentiella brukare av de nya innovationerna. I utvärderingar av projekten fastställs framförallt att det lagts en grund för att absorptionen av innovationer i regionen kan öka framöver genom att efterfrågesidan, i detta fall framförallt kommuner, fått en ökad kunskap och förståelse för vad nya innovationer kan innebära för deras verksamheter i framtiden.

Genom programmets projekt har insatser genomförts för att samspelet mellan högre utbildning, forskning, näringsliv och offentliga aktörer skall fördjupas. Via projekten har det vidare lagts en grund för att fler SME skall få tillgång till redan etablerade FoI-strukturer vilket borgar för att fler innovationer kan utvecklas i framtiden. Genom exempelvis *Matlust* har nya samarbeten mellan SME och forskning om hållbara livsmedel uppstått. Genom att skapa en mötesplats där forskare kan möta företag och offentlig sektor, varvid Triple helix-samarbeten kan uppstå, kan företag få stöd att utvecklas och växa samtidigt som relevant forskning snabbare kan nå ut i samhället och skapa nytta.

Insatser för att göra det enklare för SME att utveckla produkter och tjänster har även gjorts inom projektet *Ökad användning av offentliga data i Stockholmsregionen (Ödis)*. Även om projektet ännu inte är avslutat visar en nulägesanalys, utförd av Ramböll, att genom att ta hänsyn till företagets behov i arbetet med att tillgängliggöra offentliga data finns goda förutsättningar att bidra till utveckling av nya kommersiella produkter och tjänster samt kan komma att bidra till att nya marknader och affärsmodeller utvecklas.

Utmaning 2: ökad tillväxt i företagen och deras roll i det regionala innovationssystemet

Ett hinder som lyfts i OP är att strukturella hinder, som regelverk och företagsklimat, är hämmande i regionen. De resultat som projekten inom tematiskt mål 1 genererat enligt

projektutvärderingar visar på att SME:s roll i det regionala innovationssystemet kan komma att stärkas.

Det finns exempel på projekt som på olika arenor tagit sig an svårigheterna avseende innovationsupphandling. En svårighet har varit brist på kunskap hos beställare. Att öka kunskapen om innovationsupphandling har således bidragit till att öka möjligheterna för företag med innovationer att ta sig in på marknaden. Projektet *Stockholm Digital Care* är det främsta exemplet. De har utvecklat sitt arbete med att öka kunskapen avseende innovationers möjlighet att bidra till effektivitet och högre kvalitet inom hälso- och sjukvårdsområdet där kommuner och landsting är de primära kunderna när det gäller de produkter och tjänster som utvecklas. Ytterligare ett eventuellt bidrag kan komma från *Frontrunners for Sustainable Innovation* vars ambition är att bidra till att fler innovationsinriktade upphandlingar genomförs i Stockholm där även mindre företag är med och tar hem anbudet. I detta arbete har de bland annat arrangerat en utbildning inom innovationsupphandling för Stockholms stad och Region Stockholm samt projektets partners. Dock är det svårt att utläsa vad detta kan komma att resultera i.

Programmets breda projektinitiativ har sammanfört olika aktörer vilket genererat en fördjupad samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle. Ett flertal plattformar och arenor har därigenom tillgängliggjorts i syfte att utveckla SME:ers innovationsförmåga vilket svarar upp mot företagets behov av innovationsstödjande insatser. Bland annat har utvecklare av digital välfärdsteknik, som ofta har svårt att möta såväl sina kunder som brukare, genom projektet *Stockholm Digital Care* fått innovationsstöd i form av en plattform för såväl produktutvärdering som för produktutveckling. Projektet *Matlust* kan även lyftas fram här. De har genom sin breda satsning bidragit till ökad kunskap om hållbara produktionsprocesser och till en närmare forskningsanknytning inom livsmedelsbranschen med ambitionen att främja lönsamma företag och hållbara produktinnovationer. Vidare har projektet genom sin koppling till Södertälje Science Park gett företag tillgång till stora möjligheter när det gäller kontakter med aktörer som sysslar med utveckling och innovation. Detta har tidigare inte kunnat erbjudas på ett samlat och strukturerat sätt. Projektet *Frontrunners for Sustainable Innovation* som kopplar ihop olika test- och demomiljöer inom IKT gör också en ansats att skapa ett innovationsekosystem som är mer sammanhållet och som genom att koppla ihop innovatörer med forskning och utbildning kan bidra till att fler innovationer når ut till marknaden. Dessa insatser svarar således också mot det utpekade behovet att stärka det innovations- och företagsfrämjande systemet.

Projektet *Smart kreativ stad* är ett exempel där insatserna har stärkt det företagsfrämjande systemet för företag inom Kulturella och kreativa näringar (KKN), åtminstone på kort sikt. Projektet har genom att sammanföra kreatörer och aktörer inom offentlig verksamhet med betoning på samhällsbyggnad öppnat upp en ny marknad för kreatörerna. Nya områden där kreatörernas tjänster efterfrågas har bidragit till nya affärer för företagarna. Genom att visa på vilka värden kreatörer kan skapa i arbetet inom hållbar stadsutveckling har projektet således främjat efterfrågan på företagets tjänster. Insatserna har bidragit att stimulera en marknad som tidigare inte varit tillgänglig för företagen och det förefaller som att projektet fungerat som en dörröppnare där nya kontakter knutits eller kommer knytas. Vidare har projektet upprättat en kreatörspool, som kommer leva kvar efter projektslut, med upp emot hundra deltagare vilken således utgör en ny plattform för kreatörerna att möta potentiella kunder.

Utmaning 3: innovationer – en väg till minskad klimatpåverkan

I OP föreskrivs att det behövs fortsatta satsningar för att minska regionens energiförbrukning och klimatpåverkan i stort. Framförallt nämns att det behövs

satsningar på innovation och ny teknikanvändning inom bostadssektorn och transportsektorn.

Inom tematiskt mål 1, som framförallt är inriktad mot ökad samverkan inom forskning och innovation, finns exempel på projekt som arbetar för att främja innovationer inom exempelvis miljöteknik genom att erbjuda test-och demomiljöer för SME. Inom programmet finns det även exempel på projekt som fokuserat på andra insatser för minskad klimatpåverkan. I Region Stockholms strategidokument "Klimatfärdplan Stockholm" är ett av de övergripande målen att minska växthusgaser ur ett konsumtionsperspektiv (I regionens policydokument "klimatfärdplan" är ett av målen att Stockholm ska bli en resurseffektiv och resilient region utan klimatpåverkande utsläpp). En viktig aktör för att detta ska vara möjligt är offentliga verksamheter. Just denna aspekt har till stor del varit kärnan i projektet *Matlusts* projektidé. *Matlust* har haft fokus på att arbeta för en mer hållbar produktion inom livsmedelsindustrin samt för en mer hållbar konsumtion inom offentliga verksamheter. Genom att introducera mer hållbara produkter i de offentliga måltiderna i Södertälje kommun har projektet såväl stimulerat marknaden för hållbara produkter som arbetat med attitydpåverkan för att främja användningen av mer hållbara livsmedel i de offentliga köken och i vardagslivet. Företag som deltagit i projektet har dessutom kommit att utveckla nya produkter bestående av mer hållbara och närproducerade råvaror vilka har nått ut på marknaden.

Utmaning 4: minskat utanförskap och stärkt sammanhållning

Projekten inom tematiskt mål 1 har i viss mån arbetat för att möta utmaningar kopplat till utanförskap och stärkt sammanhållning. *Matlust* i Södertälje har i delar av projektgenomförandet samarbetat med ett ESF-projekt med syftet att öka nyanländas inkludering på arbetsmarknaden. Projektet har även arbetat med ett antal företag som drivs av personer födda utanför Sverige för att öka deras kunskap om hållbarhet vilket bidragit till att bredda företagets marknad samt att göra företagen mer konkurrenskraftiga. Programmets inriktning mot hållbar stadsutveckling kan även sägas ha bäring på utmaningarna kopplat till minskat utanförskap och stärkt sammanhållning. Ett exempel är projektet *Smart kreativ stad* som genom verktygen medborgardialog, integrering och interaktivitet utformat mer attraktiva livsmiljöer i socialt utsatta områden. Bland annat har projektet genererat kreativa lösningar i form av belysning och konst i gångtunnlar, väggmålningar samt dialoger med ungdomar i områden där droganvändningen är utbredd.

4.2 Tematiskt mål 3: att öka små och medelstora företags konkurrenskraft

40 procent av EU-medlen i programmet ska användas till att öka SME:s konkurrenskraft. Hälften av medlen är avsedda för riskkapitalinvesteringar i SME. De särskilda mål som har valts ut är:

- Stödja kapaciteten för små och medelstora företag att satsa på tillväxt på regionala, nationella och internationella marknader och ägna sig åt innovationsprocesser
- Fler växande, innovativa företag genom att stödja kapaciteten för små och medelstora företag att nå nya marknader

Projekt som kan få stöd kan exempelvis arbeta med rådgivning och kunskapsöverföring för affärsutveckling eller internationalisering i företag.

Projektportföljen: projektägare och projektens koppling till regionala styrkeområden

Hittills har fyra projektinitiativ beviljats medel inom tematiskt mål 3 och totalt har 198 miljoner kronor tilldelats. De beviljade projekten inom detta område är *Metodik för ökad konkurrenskraft, tillväxt och sysselsättning i SME*, *Tillväxt och Internationalisering*, *Almi Invest II* samt *Tillväxt Sthlm*. De prioriterade projekten syftar till att attrahera utländska investerare att satsa i regionen inom främst Life-Science-området samt till att främja internationaliseringsmöjligheter för växande innovativa SME. *Tillväxt Sthlm* syftar till att bidra till en förbättrad samverkansstruktur bland regionens främjandeaktörer, samt till att stärka innovation och företagsutveckling genom ökad affärsförnyelse och utveckling av hållbara affärsmodeller bland deltagande SME i tillväxtfaser. Den fjärde satsningen, *Almi Invest II*, utgörs av en regional riskkapitalfond för tillväxtföretag i tidig utvecklingsfas i form av en ägarkapitalfond bestående av både regionalfondsmedel och privata investeringar. Inget av projekten är samverkansprojekt utan drivs av enskilda projektaktörer, vilket kan ha bidragit till att projekten har varit relativt enkla att starta upp och genomföra vilket beskrivs i projektens utvärderingsrapporter. Projektens storlek budgetmässigt är också i flera fall mindre än inom de övriga tematiska områdena.

Figur 6. Stockholmprogrammets projekt inom Tematiskt mål 3

Projektname	Beviljat ERUF-stöd	Projektid	Projektägare	Projekttyp
Metodik för ökad konkurrenskraft, tillväxt och sysselsättning i SME	6,4 mkr	2016-2020	Invest in Stockholm (InS)	Projekt
Tillväxt & Internationalisering	21 mkr	2016 - 2018	Sting	Projekt
Tillväxt Sthlm	11 mkr	2018 - 2021	Almi Företagspartner	Projekt
Almi Invest II	80 mkr	2016-2021	Almi Invest	Projekt

Med avseende på de beviljade projektens syften och aktiviteter går det att se en tydlig inriktning mot programmets särskilda mål om ökad internationalisering och konkurrenskraft. I tabellen nedan redogörs för vilka beröringspunkter projekten har med de utpekade styrkeområdena samt med de olika temana inom hållbar stadsutveckling.

Figur 7. Branscher och styrkeområden som berörs av projekten inom tematiskt mål 3

Tema	Styrkeområden	Projekt	Branscher/områden för verksamhet
Hälsosam stad	Hälsa och Life Science, bl.a bioteknik, läkemedel och medicinsk teknik	Metodik för ökad konkurrenskraft, tillväxt och sysselsättning i SME, Tillväxt & Internationalisering, Almi Invest II	- Life science Indelat i två grupper: Biotech/Pharma, Healthtech/Medtech - Stamcellsforskning och neuroscience - Medicinteknik
Grön stad	Miljöteknik och transport	Almi Invest II	- CleanTech
Smart stad	IKT och teknik, tex dataspel, FinTech, nanoteknik och materialframställning, öppna data	Tillväxt & Internationalisering, Almi Invest II	- Spelbranschen, IKT, industri, DeepTech
Inkluderande stad	Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och social inkludering, inte minst av unga och utlandsfödda		
Attraktiv stad	Knowledge Intensive Business Services (KIBS) Fubabs, Kulturella och Kreativa Näringar (KKN) och Tillverkning	Tillväxt Sthlm, Tillväxt & Internationalisering,	Blandade branscher

Som synes av tabellen ovan är det framförallt Hälsosam stad och Smart stad som berörs av projekten inom tematiskt mål 3. Samtliga projekt har arbetat med ett brett spektrum av branscher men framförallt är det företag inom Life Science och IKT som involverats i

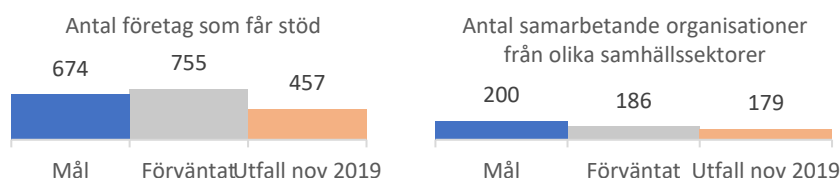
projektet. Tillväxt & Internationalisering har även arbetat med företag inom spelutveckling och har därmed en koppling till näringsnischer inom temat Smart stad. Projektet *Tillväxt Sthlm* har ingen specifik inriktning utan har valt att arbeta med alla typer av SME och mikroföretag, dock är det framförallt företag inom branscherna som ligger inom temat Attraktiv stad. Genom arbetet med hållbarhetsaspekterna har samtliga projekt en viss bäring på inkluderande stad men inget projekt har detta som huvudsakliga projektmål. Sett till storleken på företagen är det framförallt mikroföretag och endast i viss mån SME med mer än 10 anställda som fått stöd genom projektet. I kontakt med projektet framkommer att det är vanligast med företag med mellan två och åtta anställda. En stor del av företagen anlitar konsulter för olika delar av utvecklingen av företaget.

Hållbarhetsaspekterna

Likt slutsatserna inom tematiskt mål 1 är integreringen av hållbarhetsaspekterna generellt inte tydliga i projektgenomförandena. Denna bild stärks av slutsatserna i Swecos utvärdering av tematiskt mål 3, som enbart uttalar sig om resultaten på tematisk nivå, alltså samtliga åtta regionala program. Enligt utvärderarna integrerar projekten endast i begränsad omfattning hållbarhetsaspekterna i projektarbetet.

Indikatorer

I diagrammen nedan redogörs för resultaten inom de aktivitetsindikatorer som fastställts för tematiskt mål 3. Här ser vi att nära 460 företag har deltagit i projekten hittills och då ett relativt nystartat projekt kommer att arbeta med ett stort antal företag finns goda förutsättningar om att målet på 674 företag kommer att uppnås. Vidare har nära 180 organisationer involverats i projektgenomförandena vilket indikerar att det uppsatta målet på 200 organisationer med största sannolikhet kommer att uppnås innan nuvarande programperiod är slut. Likt tematiskt mål 1 är det förväntade utfallet för indikatorn antal företag som får stöd högre än målsättningarna för programmet. Denna diskrepans kan ha flera förklaringar. Målsättningarna för programmet kan vara satta för lågt eller har projekten satt sina egna mål för högt. Oavsett förklaring kan detta vara något att dra lärdom av inför kommande programperiod.

Det råder viss tveksamhet huruvida målet om sysselsättningsökningen kommer att uppnås. Som diagrammet nedan illustrerar har projekten hittills genererat 284 nya tjänster vilket utgör 50 procent av målvärdet. Det bör här understrykas att just denna indikator är svår att mäta och resultat uppstår ofta senare i, eller efter, projektgenomförandet. Dock är det ett resultat som bör hållas under uppsikt i det fortsatta programgenomförandet.

Resultat på tematisk nivå: fokus på att attrahera investeringar, internationalisering, samt företagsrådgivning

I detta avsnitt redogörs för de resultat projekten uppnått hittills samt hur resultaten kopplar an till de utpekade utmaningarna i programmet. Till skillnad från tematiskt mål 1 finns här tydligare resultat. En anledning kan vara att projektmålen till viss del är mer konkreta, exempelvis gjorda investeringar, och enklare att se och mäta resultat av under projekttiden.

Utmaning 1: minskad kapacitet i det svenska innovationssystemet

De resultat som genererats genom projekten visar att insatser gjorts för att utveckla nya tjänster kopplat till att attrahera investeringar. Genom projektet *Tillväxt och internationalisering* har företag kunnat attrahera både nationellt och utländskt kapital för expansion. Projektet *Metodik för ökad konkurrenskraft* har bidragit till exponering av bolag som tagits in på projektets Hotlist gentemot utländska investerare och samarbetsparter. Hotlist är en kontinuerligt uppdaterad lista som utgörs av investeringsmöjligheter och är ett verktyg för investerare inom Life science. Projektet har givit bolagen ett utökat kontaktnät bland utländska investerare och har hittills resulterat i tre utländska investeringar i hotlistbolag och två utländska investeringar i bolag som inte finns på Hotlist. De flesta hotlistbolag har fått konkreta kontakter med investerare under 2018. I merparten av fallen har kontakterna ännu inte resulterat i en investering eller ett samarbete mellan bolag och investerare men enligt bolagen har kontakterna potential att leda vidare till investeringar eller samarbeten. Projektet arbetar även med att vidareförmedla bolag från Hotlist till andra investeringsfrämjare, vilket bland annat har resulterat i konkreta kontakter med utländska investerare och andra samarbetsparter. Enligt de i utvärderingen intervjuade investerarna har projektet givit dem lättillgänglig och sammanställd information om bolag samt praktisk hjälp att få kontakt med intressanta bolag i Stockholmsregionen. Investeringarna och kontakterna som uppstår kan bidra till att öka kapaciteten i regionens innovationssystem och svarar mot skrivningen i programmet om vikten av att attrahera investeringar.

Projektet *Metodik för ökad konkurrenskraft* har inte bara inneburit en direkt effekt på företagen utan även resulterat i modeller för att arbeta med investeringar och att öka kapaciteten i innovationssystemet. Uppföljningen visar att projektet har utarbetat ett välfungerande arbetssätt med Hotlist som verktyg för att matcha bolag med investerare. Projektet har bland annat utvecklat rutiner och mallar för uppdatering och hantering av Hotlist och arbetssätt för att etablera nya samarbeten som kan bidra med investerarkontakter. Hotlist har använts som ett verktyg för att presentera bolagen i ett första skede genom att förmedla information om bolaget ifråga. Också *Tillväxt och Internationalisering* har utvecklat ett arbetssätt. Enligt projektutvärderingen har de hubbar som etablerats inom ramen för projektet en långsiktig möjlighet att bidra till regionens mål att skapa en hållbar ekonomisk modell. Särskilt spelhubben bedöms enligt utvärderingen vara ett intressant resultat.

Utmaning 2: ökad tillväxt i företagen och deras roll i det regionala innovationssystemet

Det finns i regionen ett utbyggt stödsystem för nyföretagande och stöd i tidiga skeden, men innovations- och företagsfrämjande system bedöms vara svagare. Projekten kan sägas ha bidragit till ett stärkande av systemet genom att öka interaktionen mellan aktörer. I utvärderingen av *Tillväxt och internationalisering* står att interaktionen mellan olika innovationsstödande aktörer antingen har ökat eller tydliggjort var mer insatser behövs. Projektet har samarbetat med Business Sweden som vidareutvecklat sina tjänster

och som därmed kan ge företag även utanför projektet ett bättre internationaliseringsstöd. Samarbetet har visat sig fruktsamt för ingående parter och lyfts som ett bra sätt att utnyttja och utveckla befintliga strukturer istället för att bygga nytt. Projektet har också bidragit till att få stora företag, akademi och offentlig verksamhet att engagera sig i målföretagen. Också projektet *Tillväxt Sthlm* har arbetat med att utveckla det företagsfrämjande systemet. Enligt projektutvärderingen är samtliga respondenter mycket nöjda med den rådgivning de har fått och ser stor nytta i att en extern part ser på verksamheten utifrån och med ett helhetsperspektiv. Vidare framkommer att rådgivningen gett bättre insikt i vilka prioriteringar som ska göras för företagets utveckling, bidragit till ett stärkt ledarskap, samt ökad förståelse för affärer och mindre stress i strategiska beslut. Genom rådgivningsinsatserna har Almi stärkt de deltagande företagen i att våga växa, utveckla verksamheten och nyrekrytera. Effekterna hittills består enligt projektutvärderingen främst av mjuka värden som stärkt ledarskap och ökad förståelse för hur verksamheten kan och ska växa framåt. Företagarna upplever att rådgivningen stärkt förutsättningarna och banat väg för ökad omsättning och fler anställda.

Projekt inom tematiskt mål 3 har också bidragit till ökad tillväxt i regionens företag. En utvärdering genomfördes 2019 av de statliga riskkapitalsatsningarna inom Europeiska regionala utvecklingsfonden. Företag som erhållit initiala investeringar under perioden 2009–juni 2015 ingick i studien. Störst effekter vad gäller skapade jobb har uppnåtts för företag i storstadsregioner och företag i expansionsfaser. Utvärderingens tolkning är att företagsunderlaget i form av potentiella portföljföretag med förväntningar om ökad tillväxt är större i storstadsregioner. Fonderna där effekter kopplat till antalet anställda är tydligast utgörs av Almi Invest Sthlm, Almi Invest Västsverige samt Sydsvensk Entreprenörskapsfond I. I Almi Invest Stockholm, liksom i de två andra fonderna i storstadsregionerna, har investeringar i relativt stor utsträckning genomförts i IT-företag. Studien visar på aggregerad nivå för samtliga fonder att företag som erhållit riskkapitalinvesteringarna ökar sin kapacitet främst i termer av anställda. Produktivitetsnivåerna utvecklas initialt negativt för att sedan återgå till ungefär samma nivå som innan investeringarna. Företag inom främst IT-sektorn och Life Science utvecklas positivt till följd av investeringarna. Gällande lönsamhet bedömer företagen att de påverkats i relativt låg grad på kort sikt, men att den framtida utvecklingen för lönsamheten förväntas vara större.

Tillväxtföretagen verkar i hög grad på en global marknad, inom ramen för denna utmaning anges sålunda att internationalisering behöver stärkas. Att stödja förmågan till internationalisering är enligt programmet viktigt för att regionen ska kunna bibehålla sin internationella position och konkurrenskraft. En av Tillväxtverkets definitioner på internationalisering är att internationella företag är sådana som antingen har exporterat, importerat, tillhör en utländsk kedja eller har verksamhet förlagd utomlands. Internationellt inriktade företag är i sin tur en bredare definition av internationalisering. Enligt denna definition räknas både företag som är internationella idag och företag som ser internationalisering som en möjlighet på sikt. I utvärderingarna nämns inga resultat som är direkt kopplade till internationalisering. Dock spås utarbetad metodik och pilottester i Tillväxt och internationalisering på sikt kunna generera samarbeten mellan stora företag och SME med internationaliseringsaktiviteter som följd. Enligt utvärderingen är det nu många SME som arbetar med internationella kunder i högre utsträckning. Enligt utvärderingen har huvuddelen av de företag som involverats i projektet kommit från sektorer där företag statistiskt visat sig ha goda förutsättningar att öka sin produktivitet och internationaliseras. Det kan här också sägas att många av de branscher som involverats utgörs av företag som är "born global" och därigenom kan internationalisering

ske naturligt genom att företagen stärks och utvecklas. Ett resultat är att projektet har bidragit till att företag som arbetar med innovativ teknik har fått bättre möjligheter att etablera sig på en internationell marknad. I Swecos utvärdering är bedömningen att förutsättningarna är goda för att uppnå resultat och långsiktiga effekter. Projekten bidrar framför allt med effekter direkt i deltagande företag. *Metodik för ökad konkurrenskraft* har i sin tur resulterat i två etableringar av utländska bolag i regionen. Också metoderna och arbetsätten för att attrahera internationella investeringar som utvecklats och beskrivs under utmaning 1 skulle kunna bidra till internationalisering av näringslivet.

Ett resultat som kopplar till vikten av marknadskompletterande kapitalförsörjningslösningar i tidiga skeden som omnämns i programmet är samarbetsavtalet med Saminvest, som enligt utvärderingen av *Tillväxt och Internationalisering* borgar för ytterligare effekter inte bara i Stockholm utan även som nationell skalbar modell för hävstångseffekt mellan privat och statligt kapital. Detta har bidragit till att regionen inte bara fått tillgång till fler växande SME utan också en långsiktig finansieringslösning för både tidig finansiering av tech-företag och för senare faser. Den utökade och sömlösa infrastrukturen skapar enligt utvärderarna förutsättningar för en hållbar kapitalförsörjning för företag genom olika utvecklingsstadier. Likt *Tillväxt och internationalisering* har *Almi Invest* arbetat med branscher inom ramen för Stockholms styrkeområden med god potential att internationaliseras, däribland IKT, Life Science och Clean Tech och har således också kommit att främja internationalisering genom sina investeringar.

Utmaning 4: minskat utanförskap och stärkt sammanhållning

Projektet inom detta tematiska mål har genom sitt arbete med hållbarhetsaspekterna kunnat bidra till stärkt sammanhållning. Projektet *Tillväxt och internationaliserings* aktiviteter har enligt projektutvärderingen haft stor inverkan på både andelen sysselsatta kvinnor och kvinnliga medgrundare i SME. Enligt utvärderarna av *Tillväxt Sthlm* har rådgivningsinsatserna bidragit till att fler kunder reflekterar över hållbarhet och blir medvetna om att ökad mångfald och integration på olika sätt kan bidra till ökad tillväxt och öppna upp för nya affärsmöjligheter. Än så länge har utvärderarna inte kunnat se att det givit några konkreta effekter i form av hållbara beslut när det gäller till exempel personal, investeringar, inköp och färdssätt i en fråga. Deras uppfattning är att många av företagen de talat med är i början av sin rådgivning och att detta är effekter som kan komma längre fram i processen. På sikt skulle det således kunna finnas utsikter att möta utmaningen i programmet om att för att regionens företag ska klara global konkurrens och omvandlingen i näringslivet i framtiden är kompetensförsörjningen och hur den outnyttjade kompetensen bland kvinnor och män används en nyckelfråga.

4.3 Tematiskt mål 4: att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer

15 procent av medlen inom Stockholmsprogrammet ska användas till att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom samtliga sektorer. Det särskilda målet är:

- Stärkta förutsättningar att utveckla och tillämpa koldioxidsnåla lösningar genom fler växande, innovativa företag

Projekt som kan få stöd kan exempelvis röra forskning om energiteknik, effektivisera energianvändningen inom transporter och bostäder eller underlätta för effektivare transporter. Exempel på aktiviteter beskrivs i programmet utgöras av forskning, innovation samt innovationsupphandling av energiteknik och koldioxidsnåla lösningar, främja användning av ny teknik, test- och demoanläggningar för minskade

koldioxidutsläpp och energieffektivitet inom exempelvis transportsektorn och bostadssektorn. Satsningar för att främja effektiva transporter genom utveckling och anammande av teknik för exempelvis klimatsmarta resor, mobility management, ITS och multimodala transportsystem kan också få stöd.

Projektportföljen: projektägare och projektens koppling till regionala styrkeområden

Tematiskt mål 4 omfattas av endast en satsning. Den prioriterade satsningen är kopplad till ett strategiskt sammanhållet initiativ inom bostadssektorn, med akademien som intermediär, och där miljöteknikföretag spelar en huvudroll för hållbar stadsutveckling vid nybyggen och renoveringar av miljonprogrambostadsområden. Projektet, *Grön BoStad*, handlar framför allt om samverkan och kunskapsinsatser. Projektets uppgift är att bidra med kunskap kring stadsbyggande som kan göra processerna snabbare och skapa långsiktiga lösningar. Ett problem är att miljöteknik i bostadsbyggandet och sociala frågor under lång tid har setts som två separata problem, men i projektet ska frågorna integreras. Totalt har 30 miljoner kronor beviljats. Projektet är ett samverkansprojekt där akademi, offentlig sektor och näringsliv ingår som aktörer.

Figur 8. Stockholmprogrammets projekt inom Tematiskt mål 4

Projektnamn	Beviljat ERUF-stöd	Projektid	Projektägare	Projekttyp
Grön BoStad 1	30 mkr	2016-2019	KTH	Samverkan
Grön BoStad 2	15 mkr	2020- 2022	KTH	Samverkan

Som figuren nedan illustrerar adresserar *Grön BoStad* ett flertal av de utpekade styrkeområdena. Även om projektet framförallt kopplar an till det som kallas Grön Stad har det också bäring på såväl Smart stad, Inkluderande stad som Attraktiv stad. Detta kan förstås i ljuset av att det är ett stort och brett projekt som tar sig an hållbar stadsutveckling utifrån flera perspektiv. Projektet har framförallt arbetat med företag inom miljöteknikbranschen men även teknik- och tillverkningsbranschen. Vidare har de antagit ett helhetsperspektiv kopplat till hållbar stadsutveckling där de sociala aspekterna har varit centrala. Detta handlar framförallt om kunskapsutveckling kopplat till byggande och integration samt integration på arbetsmarknaden med betoning på byggsektorn.

Figur 9. Branscher och styrkeområden som berörs av projekten inom tematiskt mål 4

Tema	Styrkeområden	Projekt	Branscher/områden för verksamhet
Hälsosam stad	Hälsa och life science, bla bioteknik, läkemedel och medicinsk teknik		
Grön stad	Miljöteknik och transport	Grön BoStad	Miljöteknik
Smart stad	IKT och teknik, tex dataspel, FinTech, nanoteknik och materialframställning, öppna data	Grön BoStad	IKT och teknik
Inkluderande stad	Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och social inkludering, inte minst av unga och utlandsfödda	Grön BoStad	Byggbranschen, samhällsplanering (näringsliv och offentlig verksamhet)
Attraktiv stad	Knowledge Intensive Business Services (KIBS) Fubabs, Kulturella och Kreativa Näringar (KKN) och Tillverkning	Grön BoStad	Tillverkningsbranschen

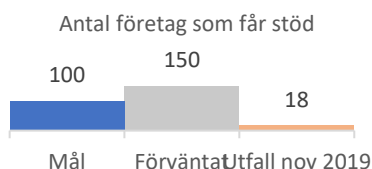
Hållbarhetsaspekterna

Då tematiskt mål 4 endast utgörs av ett projekt är det endast *Grön BoStads* arbete med hållbarhetsaspekterna som varit föremål för analys. Utvärderingen av projektet visar att miljöaspekten är tydlig i projektets genomförande då det utgör projektets kärna, däremot är de övriga hållbarhetsaspekterna inte lika tydliga även om det finns en uttalad ambition.

Dock kan det finnas tydligare koppling till mångfaldskriteriet än vad som varit möjligt att utläsa i utvärderingen då GrönBostad samordnat insatser med ett ESF-projekt med tydlig inriktning mot integration och mångfald. I Swecos utvärdering av tematiskt mål 4 är en tydlig slutsats att det råder brist på integrering av de övriga hållbarhetskriterierna. Sweco bedömer i utvärderingen att miljökriteriet får ett tydligare genomslag än jämställdhet och icke-diskriminering. De två sistnämnda horisontella kriterierna menar utvärderaren sällan ges en strategisk roll i verksamheten och det saknas ofta konkreta åtgärder för hur projekten ska omsätta kriterierna i den praktiska verksamheten.

Indikatorer

Då tematiskt mål 4 endast utgörs av ett projekt blir indikatorresultaten direkt beroende av hur väl projektet lyckas i sitt genomförande. I skrivande stund har projektet rapporterat att 18 företag fått stöd medan de har ett mål på 150. Detta behöver dock inte spegla hur det ser ut i realiteten utan beror förmodligen på att projektet kommer att rapportera in det totala antalet vid projektets avslut.

Avseende indikatorerna *antal samarbetande organisationer från olika samhällssektorer* och *sysselsättningsökning i företag som får stöd*, finns det ännu inga resultat rapporterade.

Resultat på tematisk nivå: Strukturellt påverkansarbete och samverkan mellan aktörer från olika sektorer

I detta avsnitt redogörs för de resultat projektet uppnått hittills samt hur resultaten kopplar an till de utpekade utmaningarna i programmet. Projektet visar på flera resultat kopplade till innovationsupphandlingar och innovationer för minskad klimatpåverkan. Projektet har även haft en tydlig ansats att arbeta med området inkluderande stad genom samröre med ett ESF-finansierat projekt.

Utmaning 1: ökad tillväxt i företagen och deras roll i det regionala innovationssystemet

OECD pekar ut strukturella hinder, som regelverk och företagsklimat, som hämmande för tillväxten i Stockholmsregionen, en region där företagandet, både avseende nyföretagande och andelen nya snabbväxande företag, är relativt lägre i ett europeiskt perspektiv. Projektet *Grön BoStad* kan bidra till att möta denna utmaning genom sitt arbete med innovationsupphandlingar. Små och medelstora företag får sällan delta i kommunala upphandlingar, vilket hämmar kommersialiseringen av hållbara produkter och lösningar men även regional tillväxt. Projektet ger därför SME stöd i form av verktyg, kunskap och arenor som krävs för att träffa möjliga beställare. Exempelvis har innovationsupphandlingen för solex kvalificerat fler SME-bolag att upphandlas, och ytterligare bostadsbolag har påbörjat inköpsprocessen tillsammans med allmännyttans inköpsfunktion (HBV). Kommunala bolag har deltagit i innovationsupphandlingar och processerna kring dessa. Projektet har nått ut till allmännyttiga bostadsbolag, ett flertal kommuner och privata fastighetsägare.

Utmaning 3: innovationer – en väg till minskad klimatpåverkan

Enligt programmet behövs det fortsatta satsningar för att minska regionens energiförbrukning och klimatpåverkan i stort. Viktiga områden att satsa på är innovation och ny teknikanvändning inom bostadssektorn och transportsektorn. Enligt utvärderingen av *Grön BoStad* har den nya metod som projektet utnyttjat för att utvärdera produkter och tjänster ur ett klimatperspektiv, en metod som ska utvärdera hur klimateffektiv en produkt eller tjänst är, gjorts för flera företag i målgruppen och bedömts varit till stor hjälp för små företag att kvalitetssäkra sitt erbjudande ur en klimatsynvinkel. Detta rimmar väl med vad som står i programmet om vikten av att utveckla och sprida användningen av nya smarta tekniker som möjliggör minskade koldioxidutsläpp. Projektet har utfört oberoende teknisk verifiering av företags tekniker. Projektet har även erbjudit SME en möjlighet att visa upp sina innovationer i testbädden Gröna Solberga. Vidare har projektet resulterat i startade mobilitetsprojekt med SME i verklig boendemiljö och genomförda kurstillfällen med bostadsrättsföreningar inom energieffektivisering där merförsäljning genomförts till bostadsrättsföreningar av energieffektiviseringstjänster.

Utmaning 4: minskat utanförskap och stärkt sammanhållning

Projektet har i delar av projektgenomförandet samarbetat med ett ESF-projekt som ska stärka matchning och kompetensförsörjning inom byggsektorn genom att tillvarata nyanländas och utrikes föddas kompetenser. Projektet kan därför i viss mån ha arbetat för att möta utmaningar kopplat till utanförskap och stärkt sammanhållning. Dock har inga konkreta resultat kopplat till denna utmaning påvisats i utvärderingen av projektet *Grön BoStad*. En möjlig förklaring skulle kunna vara att resultat har uppstått i ESF-projektet och att de därför faller utanför ramen för denna analys.

4.4 Summerande slutsatser: programmets projekt genererar resultat med koppling till utmaningarna men det finns luckor

De utmaningar som pekas ut i OP är *Minskad kapacitet i det svenska innovationssystemet, Ökad tillväxt i företagen och deras roll i det svenska innovationssystemet, Innovationer – en väg till minskad klimatpåverkan samt Minskad utanförskap och stärkt sammanhållning*.

Analysen visar att projektportföljen i stor utsträckning utgörs av insatser som är relevanta kopplat till Stockholms styrkeområden och utmaningar som föreskrivs i OP. Ett projekt adresserar ofta flera olika utmaningar. Det finns emellertid också utmaningar som inte hanteras av något projekt. Här nedan återges slutsatserna av den analys som redogjorts för i föregående avsnitt.

Tematiskt mål 1

Bedömningen är att i stort sett samtliga utmaningar och styrkeområden som pekats ut i programmet möts av ett eller flera projekt i portföljen inom tematiskt mål 1. Särskild betoning kan sägas ligga på utmaning 1, Minskad kapacitet i det svenska innovationssystemet och 2, Ökad tillväxt i företagen och deras roll i det regionala innovationssystemet vilket går tydligt i linje med det tematiska målets särskilda fokus. Projekten inom tematiskt mål 1 har dock inte genererat resultat som har tydlig bäring på internationalisering, patentregistrering eller att attrahera investeringar. Det har inte heller gått att finna resultat som har bäring på utmaningar kopplat till arbetskraftsbehov och ojämlikheten på arbetsmarknaden.

Det finns fortfarande ytterligare resultat att önska inom några av aktivitetsindikatorerna, med särskild betoning på sysselsättningsökningen inom företag som fått stöd. Analysen visar också att det behövs mer arbete inom tematiskt mål 1 för att involvera Life

Sciencesektorn då denna sektor utpekats som särskilt viktig. Dock finns förhoppningar om att resultat kommer uppvisas då *Swelife* kan påbörja sitt projektgenomförande. Vidare finns indikationer på att nya insatser inom Life Science kan komma att bli aktuella inom ramen för pågående utlysning.

Tematiskt mål 3

Bedömningen är att särskilt utmaning 1, Minskad kapacitet i det svenska innovationssystemet och 2, Ökad tillväxt i företagen och deras roll i det regionala innovationssystemet, kan sägas mötas av projekt inom tematiskt mål 3. Projekten har dock inte genererat resultat som har tydlig bäring på patentregistrering. Det har inte heller gått att finna resultat som har bäring på utmaningar kopplat till arbetskraftsbehov och ojämlikheten på arbetsmarknaden. Vissa resultat kopplade till internationalisering omnämns, framförallt kopplat till investeringar och internationella kontakter. Ur ett europeiskt perspektiv är företagandet i stockholmsregionen relativt lägre, både avseende nyföretagande och andelen nya snabbväxande företag. OECD pekar ut strukturella hinder, som regelverk och företagsklimat, som hämmande för tillväxten i regionen. Resultat som syftar till att adressera dessa strukturella hinder saknas inom tematiskt mål 3. Det finns heller inga resultat som svarar mot utmaning 3 Innovationer – en väg till minskad klimatpåverkan.

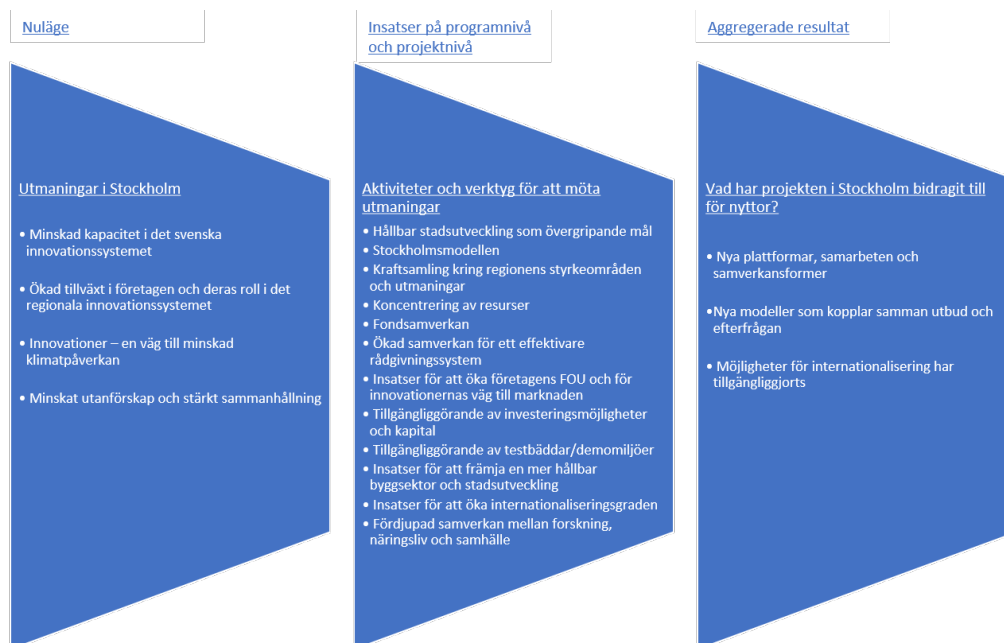
Tematiskt mål 4

Tematiskt mål 4 utgörs av endast ett projekt, *Grön BoStad*. Projektets resultat möter särskilt utmaningen ökad tillväxt i företagen och deras roll i det regionala innovationssystemet och utmaningen innovation - en väg till minskad klimatpåverkan. Resultat saknas kopplat till transportsektorn, vilket är naturligt eftersom denna bransch inte utgör projektets målgrupp. Projektet har inte genererat resultat som har tydlig bäring på internationalisering, patentregistrering eller att attrahera investeringar vilket är områden som faller utanför projektets ramar. Det har funnits en intention att arbeta för minskad segregation i projektet *Grön BoStad*. Bland annat har forskning/ kunskap inkluderats om detta. Enligt utvärderingen finns inga specifika resultat kopplade till integration hos SME som deltagit i projektet, även om intentionen har funnits bland annat genom samarbetet med ett ESF-finansierat projekt.

5 Regionalfondens bidrag till nytta i Stockholm

I ett försök att synliggöra vad projekten bidragit med i Stockholm, bortom indikatorer och olika mätetal, har ett antal nyttor identifierats. Ansatsen i föreliggande analys är att utifrån beviljade insatser och deras resultat som redovisats i föregående kapitel, visa på mönster som blivit synliga i analysen, det handlar således om aggregerade resultat som uppnåtts hittills. Nyttorna är ett sätt att beskriva projektens resultat i ett större regionalt sammanhang. Nyttorna är fristående från de tematiska målen vilket betyder att ett projekt kan bidra till flera nyttor på samma gång. Detta kapitel syftar till att besvara frågan om vilka nyttor fonden har bidragit till i Stockholmsregionen och har resulterat i tre nyttor: *Nya plattformar, samarbeten och samverkansformer, Nya modeller som kopplar samman utbud och efterfrågan samt Tillgängliggjorda möjligheter för internationalisering.*

Figur 10. Effektlogik – nyttor i Stockholmsregionen

Nya plattformar, samarbeten och samverkansformer

Regionalfonden har finansierat ett flertal projekt som bidragit till att nya strategiska arbetssätt för sektorsöverskridande utbyten har formats. Genom programmets ambition att generera sammanhållna strategiska satsningar har aktörer med beröringspunkter, som tidigare inte samverkat, kopplats samman genom projekten.

Till stor del handlar det om nya samverkansformer som förenklar företagens FoU och vägar till marknaden. Genom samverkansprojekten som bland annat består av aktörer från akademi, näringsliv och offentliga verksamheter har tillgången till forskningsinfrastruktur blivit tydligare. Genom samverkan mellan miljöer och aktörer har förutsättningar för att förkorta vägarna mellan idéer avknoppade från akademisk forskning och kommersialisering också förbättrats. Nyckelaktörerna i de regionala miljöerna har utvecklat sitt samspel för att minska innovationsgap bestående av exempelvis kunskapsbrister över aktörsgränser, brist på nätverk samt brist på samarbeten och förtroende. Detta lyfts även i utvärderingar av regionalfonden (Utvärdering av tematiskt mål 3, del 2. Sweco). Bland annat Triple helixarbetet har utvecklats genom att nya arenor/plattformar har byggts upp (Utvärdering av tematiskt mål 1, Ramböll).

Programmet har även kommit att generera klusterbildningar och mötesplatser inom olika branscher bestående av exempelvis en spelhubb, en inkubator för livsmedelsföretag samt en kreatörspool för företag inom kulturella och kreativa näringar som alla möjliggör samverkan och nära kontakt med såväl forskning som andra företagare och näringsliv. Nya modeller och samverkansformer har också gett företag kontakter med investerare, gett nya kopplingar till näringslivet samt bidragit till att externa aktörer involverar sig i företagen. Att stödja samverkan och kunskapsöverföring med stora företag för att hitta synergier mellan branscher och sektorer har således visat sig vara förtjänstfullt. Dessa nya arenor utgör även en god grund för fortsatt affärsutveckling inom de specifika branscherna genom att utgöra en plattform för "nya affärer" och nya korskopplingar företagen emellan.

Stockholmsprogrammet har även genererat klusterbildningar med både offentliga och privata aktörer, forskare och SME från olika branscher och därmed lagt grunden för en varaktig grundstruktur för att eskalera tillväxt. Sådana strukturer kan främja samarbetet mellan olika aktörer och göra kopplingen mellan forskning och innovation närmare.

Genom samordnade rådgivningsinsatser och utvecklade metoder för rådgivning har Regionalfonden bidragit till utvecklingen av det företagsfrämjande systemet som helhet, då projekten har bidragit till ett ökat utbyte mellan systemets aktörer. Nya samarbeten och bryggor har byggts för att göra det lättare för företagen att hitta rätt i det företagsfrämjande systemet. Framförallt har insatserna skapat närmare kopplingar mellan olika aktörer inom det företagsfrämjande systemet i Stockholm vilket bidragit till att kontakten mellan aktörerna utökats och en ökad samsyn och samhandling i arbetet har blivit möjlig. Dessa aktörer kan genom en ökad samverkan slussa företag rätt och ge dem rätt råd och stöd för fortsatt utveckling.

Nya modeller som kopplar samman utbud och efterfrågan

Projekten genomför insatser för att utveckla testbäddar och demonstrationsfaciliteter. Till exempel har det offentliga fått fungera som testbädd för innovationer som tas fram av SME. Utvecklingen av produkter och processer kan därför ske i nära anslutning till de aktörer som kan efterfråga innovationer. Projekten har bidragit till att kunskapen om användning av innovationer har ökat hos efterfrågesidan. Innovatörer inom olika branscher har genom programmets projekt fått tillgång till testbäddar som kan bidra till fler innovationer och tjänster i regionen. Det offentliga medverkan i projekten gör att deltagande företag får en direkt dialog med efterfrågesidan. Projekten har bidragit till att företag har kunnat utveckla nya produkter och därmed bidragit till tillväxt. Samtidigt har nya produkter utvecklats som kan komma till nytta inom de offentliga verksamheterna. Det har således lagts en grund för att absorptionen av innovationer i regionen kan öka framöver genom att efterfrågesidan, i många fall kommuner och andra offentliga organisationer, kommit att få en ökad kunskap och förståelse för vad nya innovationer kan innebära för deras verksamheter. Resultaten kan bidra till tillväxten i regionen samtidigt som nya innovationer kommer användarna till del.

Möjligheter för internationalisering har tillgängliggjorts

I OP för Stockholm lyfts att en viktig del i arbetet för tillväxt i befintliga företag är att stödja processen för kommersialisering, affärsutveckling och förmåga att växa sett ur ett internationellt perspektiv. I OP understryks vikten av att stödja förmågan till internationalisering då det anses strategiskt viktigt för att regionen skall kunna bibehålla sin internationella position och konkurrenskraft inom området.

Inom ramen för stockholmsprogrammet har insatser som syftar till att stärka SME:s förmåga till export och internationalisering varit tydliga. I Swecos utvärdering av tematiskt mål 3 framkommer att de främsta hinder SME upplever för internationalisering utgörs av brist på resurser, höga inträdeskostnader eller brist på kontakter och nätverk. Även i OP betonas att just brist på kapitalförsörjning är ett viktigt hinder att överkomma för ökad internationalisering inom Stockholms företag. Enligt Swecos utvärdering blir det tydligt att programmets projekt skapat ett gott erbjudande för att överkomma dessa hinder. De lyfter att det har genomförts insatser som till stor del fokuserat på just ökad kunskap om marknader och processer för internationalisering (Sweco). Genom projekten har företag i ett flertal branscher fått ta del av insatser i form av affärsrådgivning, tillgång till internationella kontaktnät samt övrigt internationaliseringsstöd som bidragit till ökade möjligheter för internationalisering.

Ett fokus på att öka investeringar i SME har även varit tydligt i projekten inom tematiskt mål 3. Detta går väl i linje med vad som nämndes ovan; att bristen på investeringar och kapital utgör ett hinder för internationalisering. Genom stockholmsprogrammets projekt har dels investeringar direkt tillgängliggjorts och dels har förutsättningar för framtida investeringar blivit möjliga.

6 Erfarenheter och lärdomar – hur bör vi arbeta framöver?

Under programgenomförandet har en rad lärdomar dragits likväl som att arbetet har resulterat i nya kunskaper som är viktiga att förvalta i det fortsatta arbetet med programmet likväl som i arbetet i kommande programperiod. I föreliggande kapitel beskrivs dessa erfarenheter och lärdomar närmare.

Mobilisering i brett samarbete

Genom det omfattande mobiliseringsarbetet som skett med involvering av centrala aktörer inom regional utveckling har projektinitiativ som kopplar an till programmets utmaningar kunnat identifieras och realiseras. Mobiliseringen har också möjliggjort förankring av projekten vilket borgar för att projekten lyckas bättre i sitt projektgenomförande. Mobiliseringen har också möjliggjort att viktiga aktörer har kunnat identifierats och sammanförts för att skapa bredare satsningar som tar sig an regionens utmaningar.

Mobiliseringsinsatserna har i största möjliga mån genomförts i god tid inför utlysningarna, ibland upp till ett år innan utlysningarna öppnats. Detta har bidragit till att aktörer kunnat sammanföras och haft god tid på sig att planera och förankra projektidéerna i regionen och i de egna organisationerna. Genom att SFP och dess beredningsgrupp varit huvudsakliga ägare av mobiliseringsarbetet har de projektidéer som utvecklats kunnat säkerställas möta de behov och utmaningar som finns i stockholmsregionen.

Stora projekt innebär ett risktagande

För att möta OP:s ambition att fördela EU-medlen till sammanhållna strategiska satsningar samt att koncentrera resurserna består projektportföljen av ett antal så kallade stora projekt. Ambitionen har varit att genom att koncentrera resurserna och möjliggöra att flera aktörer samverkar kunna bidra till större effekter än om flera projekt genomför enskilda insatser.

En lärdom som dragits är att, kanske särskilt i ett litet program som stockholmsprogrammet, det är sårbart att allokera mycket medel i några få projekt. I Rambölls rapport (tematiskt mål 1, delrapport 2) görs bedömningen att större projekt bär med sig en ökad komplexitet, vilket underskattats i enskilda projekt. Att projekten ska bedrivas i samverkan med många aktörer med olika motiv och förutsättningar är en grundbult i denna komplexitet. En problematik har varit att få samtliga deltagande projektpartners att delta i den utsträckning som utlovats och att få dem att känna ägarskap för projektet. Sårbarheten ligger främst i att om projekten inte lyckas i sitt genomförande och således inte levererar de resultat och effekter som de avsett är risken stor att programmet i sin helhet inte heller lyckas leverera. Programmet står och faller med ett fåtal projekt. Utifrån denna erfarenhet har slutsatsen dragits att det är av största vikt att det finns tillräckligt med handläggningsresurser vid beredningen av dessa komplexa samverkansprojekt, att beredningen måste få ta tid samt att informationen från

myndigheten måste vara mycket tydlig till involverade aktörer. En strategi som kan komma att bli aktuell är att etablera ett mer kontinuerligt användande av förstudier som kan ha fokus på att utreda exempelvis projektidéns bärighet kopplat till ERUF:s regelsystem kring statsstöd och liknande.

Det finns många fördelar med samverkansprojekt men också en rad svårigheter som är förknippade med denna projektmodell. En aspekt, som är nära kopplad till stora projekt och samverkansprojekt, är att det visat sig att uppstartsfasen har tagit längre tid i anspråk än i mindre enskilda projekt varför projektens aktiviteter inte kommit igång enligt plan. Det har istället tagit mycket tid att forma samverkansarbetet.

Vikten av ramar avseende integrering av hållbarhetsaspekter

Hållbarhetsaspekterna är ett utmaningsområde som prioriterats i allt högre grad av Tillväxtverket eftersom de enligt samtliga utvärderingar har integrerats bristfälligt i projekten. Utvärderarna påpekar att integreringen av hållbarhetsaspekter är något som måste stärkas i programgenomförandet i Stockholm för att möjliggöra att de används som en hävstång för regional tillväxt. I många av projektens genomförande- och slutrapporter framgår också tydligt avsaknaden av konkreta aktiviteter och förhållningssätt kring hållbarhetsaspekterna. Att i beredningsfasen förutse och bedöma projektens användning av aspekterna är ofta svårt. För att möta dessa brister i programgenomförandet har Tillväxtverket under senaste året dels genomfört olika former av intern kompetensutveckling, dels lagt stor vikt på att bistå projektsökande framförallt i samband med projektplanering och under ansökningsfas.

Det finns dock många lärdomar att ta med sig in i kommande programperiod som avser arbetet med hållbarhetskriterierna. I de olika tematiska utvärderingarna efterfrågas exempelvis ytterligare vägledning i form av en handbok med förslag och exempel på hur hållbarhetsaspekterna kan bidra med mervärden i projekten, tydliga rutiner, mätbara indikatorer och bedömningskriterier för uppföljning samt att i högre utsträckning konkretisera kopplingen mellan de horisontella kriterierna och den verksamhet som bedrivs. Vidare kan hållbarhetsaspekterna med fördel få mer utrymme i kommande OP.

Ökad användning av förändringslogik

Ansökningar inom stockholmsprogrammet har hållit en generellt hög nivå vad gäller den röda tråden mellan insatser, resultat och effekter. En förklaring till detta kan ligga i det gedigna mobiliseringsarbetet som kan ha genererat mer genomtänkta projektupplägg. Dock finns det fortfarande behov av tydligare förändringslogiker/projektlogiker. Genom användandet av en förändringslogik vid ansökningsförfarandet blir beredningsarbetet avsevärt lättare. Mer fokus kommer att läggas på att få sökanden att komplettera med en logik över projektet under beredningsarbetet. En förhoppning är att det ska förbättra ansökningarna och projektuppläggen, förenkla beredning av ansökan samt uppföljning av projektet och inte minst själva projektgenomförandena. Ett önskemål är att användandet av förändringslogik betonas ytterligare under kommande programperiod.

Behov av "bättre" indikatorer och kvalitativa mätningar

De indikatorer som idag finns ger begränsade möjligheter att analysera vad projekten bidrar med och ger för effekter. Det är endast möjligt att följa upp på sådant som finns angivet att det skall mätas och i dagläget inbegriper programmet endast tre olika indikatorer. Dessutom saknas någon indikator avseende klimatpåverkan. Det finns vidare begränsade möjligheter att följa upp de mer kvalitativa resultat som uppnås genom projekten. Det vore vidare hjälpsamt med ytterligare grunddata gällande projekten där det till exempel tydliggörs vilka branscher projektet adresserar, hur många anställda

företagen har som deltar i insatserna samt om de deltagande företagen önskar tillväxt i form av ökat antal sysselsatta eller i form av andra tillväxtaspekter. Det kan också vara förtjänstfullt att i beredningen av projektansökningar lägga större betoning på projektens egna indikatorer och hur dessa skall mätas.

6.1 Vad behöver göras i det fortsatta genomförandet av programmet?

Utifrån analysen har ett antal utvecklingsområden identifierats vilka är viktiga att ta hänsyn till i styrningen av det fortsatta programgenomförandet. Här nedan redogörs för de luckor som identifierats:

- Projekten inom programmet har inte genererat resultat som har tydlig bäring på patentregistrering, integration eller till utmaningar kopplade till arbetskraftsbehov och ojämlikheten på arbetsmarknaden. Det är något osäkert huruvida resultat kopplat till ökad FoU-verksamheten kan komma att genereras. Det finns inte heller insatser och resultat kopplade till transportsektorn.
- Ytterligare resultat kopplade till internationalisering skulle kunna åstadkommas genom att uppmuntra användningen av Transnationell komponent och att tidigt i mobiliseringsprocessen föra på tal integrering av Östersjöstrategin i projekt.
- De branscher som visat sig vara mest förekommande i programmets insatser är Life Science och IKT. Styrkeområdena utbildning och forskningskompetens kan tolkas vara involverat genom lärosätenas involvering i flera projekt. Däremot har det inte varit möjligt att identifiera företag, i någon större utsträckning, inom några av de andra branscher som pekats ut som styrkeområden däribland Knowledge Intensive Business Services (KIBS), Finans, CleanTech, Professionella tjänster, Handel, Transport samt Tillverkning. Det är dock svårt att bedöma om det bakom projektens redogörelser döljer sig fler branscher än vad som kunnat identifieras.
- ERUF-projekten skulle kunna anta en mer socioekonomisk karaktär och tydligare adressera utmaning 4, Minskat utanförskap och stärkt sammanhållning, och bedömningen som görs i programmet att den socioekonomiska dimensionen av hållbar stadsutveckling är en viktig utmaning för Stockholmsregionen. Det finns endast ett projektinitiativ, inom tematiskt mål 1, som tydligt adresserar utmaningen.
- Utvärderingen av tematiskt mål 1 visar att de centrala aktörerna i innovationssystemet inte finns på plats i den utsträckning som vore önskvärt.
- Projektutvärderingar och Tillväxtverkets analyser har visat att projekten framförallt nått företag som har nio eller färre anställda och att det i många fall handlar om företag som är i relativt tidiga faser av tillväxtprocessen.

Tillväxtverket

Swedish Agency for Economic
and Regional Growth

Tel 08-681 91 00
tillvaxtverket.se

Tillväxtverket arbetar för hållbar tillväxt och konkurrenskraftiga företag i alla delar av Sverige.

Det gör vi genom att stärka företag och regioner. Vi erbjuder kunskap, nätverk och finansiering. Det ger direkt nytta till företag, och också förutsättningar för företag och regioner att möta framtidens utmaningar. Tillväxtverket är nationell myndighet med regional närvaro på nio orter. Ett Sverige med fler företag som vill, kan och vågar är vår vision.